

Dvije logike

|| N. Raos*

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

Nema tome dugo kako su u racionalizaciji državnog proračuna, da ne kažem općoj oskudici, došli na red i stručni časopisi. Reda mora biti i doista je izvan svake pameti da se iz džepa poreznih obveznika financiraju časopisi koje nitko ne čita, pa stoga, razumije se, ničemu ne služe. Kaže mi neka filozofkinja kako redovito prima naš časopis iz svoje struke, ali ga ni ne otvori – zato što u njemu nema što pročitati. Loši autori, loši urednici, loši recenzenti i na kraju – loši čitatelji. Zahtjevniji čitatelji neće na takvim člancima gubiti vrijeme (i živce), a oni koji nisu sposobni da vide njihovu jad i bijedu ionako ništa ne čitaju, pa ni takve članke. Kao što težnja za kvalitetom diže standarde, tako ih nebriga spušta: čemu se truditi kad od toga nikakve koristi nema. Bacanje bisera pred svinje.

No vratimo se racionalizaciji državnog proračuna. Za državu od nešto malo više od četiri milijuna stanovnika, s vrlo malo fakultetski obrazovanih ljudi, doista je previše da izdaje dvije stotine znanstvenih i stručnih časopisa. Malo se piše, malo se čita. Kada sam bio pozvan da uređujem rubriku “Kemija u nastavi” u ovom časopisu, mislio sam kako se neću moći riješiti autora – a sada pišem uglavnom sam. Zar je između dvije stotine sveučilišnih i dvije tisuće srednjoškolskih nastavnika kemije problem naći njih deset koji bi imali što reći o svome poslu, iznijeti svoje stručno mišljenje, prenijeti svoja iskustva? Zar nitko u ovoj zemlji nema što reći? I nema. Ili ne zna. Profesorica kemije pred mirovnim ne zna objasniti jedan kemijski pojam (koji ulazi, razumije se, u nastavno gradivo), pa joj članak pada na recenziji. A još je temu sama izabrala...

Ili što reći na recenzente koji – teško je to i izustiti – rukopise što su im dani na “stručno mišljenje” ni ne pročitaju. Kako bi se onda moglo dogoditi da u površnom čitanju znanstvenog rada sasvim izvan područja mojega stručnog interesa pronađem za dvije minute rezultat koji ruši njegove zaključke? Ili kada autor dobiva iste konstante stabilnosti za različite metale s istim ligandom – jer mu je program, očito, zapao u lažni minimum. No, iako se takvi biseri mogu naći i u kvalitetnim časopisima, ipak se zna što vrijedi a što ne vrijedi. Postoje pokazatelji, faktori utjecaja, postoji konačno cijela znanost (scientometrija) koja se bavi vrednovanjem znanstvenoga rada i znanstvenih časopisa, no od toga slaba vajda.

Kažem “slaba vajda”, jer takvi pokazatelji služe, čini se, samo za prepucavanje naših vrhunskih znanstvenika, naime za visoko-

umne diskusije tko je najveći hrvatski kemičar. Očito ne služe vrednovanju znanstvenih i stručnih časopisa, barem što se financiranja iz državnog proračuna tiče.

Kada sam čuo, da se vratimo na osnovnu temu ovoga članka, kako će se uvesti reda u financiranje časopisa ponadao sam se da ćemo konačno doći na zelenu granu. Ukinut će se časopisi koje nitko ne čita i koji nikome ništa ne služe: medicinski časopisi koje izdaje svaki bolnički odjel ili časopisi iz područja humanistike u kojima piše samo profesor (urednik) i njegovi studenti za profesora i studente. Umjesto toga – gle čuda! – takvi časopisi i dalje izlaze, dok onima najboljima, međunarodnima, ni traga nema.

Da budem sasvim konkretan. Ovaj časopis (čudom) izlazi, ali na smanjenom broju stranica (šest svezaka umjesto jedanaest). *Croatia Chemica Acta* izlazi i ne izlazi. *Priroda* je izdala svoj posljednji broj (dvobroj) još sredinom 2015. – i to nakon više od stotinu godina kontinuiranog izlaženja. Izlazila bi i ona da ima novca,** točnije da ima interesa (jer kad postoji interes novac se uvijek nađe). Tako smo žrtvovali europsko, svjetsko na račun lokalnog, balkanskog.

No ima i tu neke logike.

Međunarodni časopisi služe tome da bi hrvatski znanstvenici mogli predstaviti svijetu hrvatsku znanost. Lijepo. No nije lijepo što u takvim, nacionalnim časopisima pišu mahom strani znanstvenici, a još je gore što pišu mahom oni iz nerazvijenih zemalja, poput onoga – već spomenutog – koji sve što mu izbaci računalno uzima zdravo za gotovo. Naši znanstvenici, oni kvalitetni – razumije se – ionako objavljuju u svjetskim časopisima. Svake godine objavim tri-četiri znanstvena rada (od Amerike i Engleske do Kine i Japana), a u Croatici rijetko i to najčešće na zahtjev.

Naši su vrhunski znanstvenici dakle zbrinuti (zbrinuli su se sami). No što je s onima drugima, onima kojima je međunarodni časopis nedostižan ideal?

E, za njih postoje domaći časopisi. Da se uče. No i da se nauče? Teško. Da bi se nešto naučilo, treba raditi na gornjem rubu svojih mogućnosti, dati sve od sebe da uspiješ u oštroj konkurenciji. Za ono što je na dnu takvog napora ne treba. Daš što daš. Papir sve podnese.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr

** Ovo pišem i zato što sam zapravo bio posljednji njezin urednik. Ponudeno mi je da i dalje vodim *Prirodu*, ali bez uredničkog honorara. Da se ni tako časopis nije mogao spasiti bilo je već otrpelo jasno (trebalo je samo od gubitka po broju odbiti iznos mog honorara u bruto iznosu), no trebalo je to i eksperimentalno dokazati.